

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens ad viginti sex Quæstiones priores, centum & septem
Disputationes in Capita diuisas

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1621

Prædestinatio non est pars subiectiua prouidentia. c. 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80983](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80983)

hac quæst. art. 1. ad 2. omnia, quæ à deo providentur, euenire eo modo, quo ipse disposuit, & decreuit. Nam si prouideret auxilia præuenientia, semper eueniunt, si vero prouideret auxilia concomitantia, eodem modo sequuntur. Quia id, quod deus prouidit, semper statuit, & decreuit voluntate efficaci, quæ quidem semper impletur. Alterum in diuina prouidentia est finis, quem non dicitur Deus prouidere, sed media ad illum, & hunc diuina prouidentia non semper consequitur, quia media relinquit in potestate secundæ causæ, & pro libertate illius cum ea cooperari decreuit, vt disp. 99. explicabimus. Hoc ergo posterius nostra opinio asserit, quod nescio, qua ratione Caiet. inficiari possit. Nec enim diuina prouidentia in reprobis consequitur finem, ad quem Deus eos ordinat, & ad quem ipsis media præbet, ergo recte dicimus, prouidentiam Dei non semper assequi finem, ad quem dirigit, & ad quem media præbet.

Namquam
omni fine
frustratur
Dei prouidentia.

S. Thom. testimonio
epi-
posu a expli-
cantur.

20
Communis
prouidentia
destinationis
discrimen.

Secundo nota, semper deum consequi aliquem finem prouidentia sua. Nam in reprobis, quos dicimus ad beatitudinem ordinari, & prouidentia dei dirigi, Deus alium finem consequitur sibi proprium: nempe ostendere diuitias gratiæ suæ in uita misericordiæ, vt disp. 95. cap. 9. ostendimus: quod uero hæcenus diximus, est, diuinam prouidentiam ita media applicare, & tribuere hominibus ad aliquem finem ab ipsis consequendum, ut aliquando illum non consequantur: non tamen dicimus, Dei prouidentiam in applicatione mediorum consecutione cuiuscunque finis aliquando carere: semper enim aliquem consequitur, vt expositum est. Et hoc uoluit S. Thomas quæstio. illa de ueritate, & dist. illa 40. cum dixit prouidentiam non semper consequi finem, ad quem ordinat. Quod uero asserit in art. 2. huius quæst. ad 1. nihil uidelicet subterfugere Dei prouidentiam, non est contra ea, quæ diximus, quia aliud est, omnia, quæ eueniunt, sub diuinam prouidentiam cadere; aliud autem est, omnem finem, quem diuina prouidentia intendit, re ipsa euenire. Prius igitur semper accidit, posterius uero deficere potest.

Tertio notandum est, prouidentiam communem à prædestinatione hoc differre, quod prædestinatio semper consequitur finem, ad quem ordinatur, & ad quem media prouideret, non quia uoluntate efficaci ante applicationem mediorum finem præfiniat, vt disp. 89. probabitur, sed quia media talia prouidet, quæ scientia sua nouit effectum habiturum circa consecutionem illius.

CAPVT V.

Prædestinatio non est pars subiectiua, sed obiectiua prouidentia.

21

Prædestina-
tionis etymo-
logia.

Quædam de prædestinatione in principio quæstionis sequenti notari solent, quæ cum facinora sint, & ad prædestinationem pertineant, quatenus cum prouidentia confertur, visum est in hoc cap. breuiter exponere. Quia etiam ratione simul de utraque superius disputauimus, utrum esset operatio intellectus, an uoluntatis. Primum igitur, quod ad nominis Etymologiam attinet, uerbum *prædestinare*, componitur à *præ*, & *destinare*: significat autem *destinare*, duo inter alia: primum mittere, deinde constituere, aut definire; & fortan in omnibus locis, ubi significat mittere, usurpatur

etiam potest pro definire. Veluti ubi dicuntur milites destinari ad aliquem locum, hoc est, mitteri, significare potest, definire, ut mittantur. Secundum priorem significationem deriuat S. Thomas nomen *prædestinatio*, ut denotet transmissionem quandam hominis in uitam æternam; idem censet Durand. in 1. d. 40. q. 1. art. 1. Sed Alex. 1. p. q. 28. mem. 1. art. 1. nomen deducit ex posteriori significatione, quæ uidetur magis conueniens.

De præpositione uero *præ* varie sentiunt Doctores: Caiet. opus. de prædest. cap. 1. asserit, significare dignitatem. Quare prædestinari dicit, eos, qui præ alijs saluandis digniori modo destinantur ad gloriam, quos ipse eximie prædestinatos appellat. Hi sunt in eius sententia, quibus ante meritum præuisa decreuit deus dare uitam æternam, de quo dicemus disp. 90. Bartholomæus Camerarius in Dialogo Camer. Catholico, cap. 1. §. 2. censet, particulam *præ*, dignitatem quoque significare, sed alio modo, eorum uidelicet, qui saluantur relatione ad damnatos, quasi hi dicantur præ alijs scilicet damnatis in uitam æternam destinati. Communior tamen S. scholasticorum sententia est, illud *præ*, significare antecessorem durationis, ut ita prædestinatio idem sit, quod præfinitio, & æterna dei ante omnia tempora ordinatio. Potest etiam ea particula significare antecessorem causæ respectu nostri arbitrii, ut Deus dicatur prædestinare, aut præfinire aliquid, ante nostrum consensum etiam præuitum, in quo sensu uidetur locutus Damasc. 2. de fide, cap. ult. & alibi: de quo iterum in disp. 99.

Deinde præmittendum est, ut optime notauit Driedo tractatu de concordia lib. arbit. & prædestinat. c. 1. nomen *Prædestinatio*, aliquando usurpatur communiter, aliquando proprie: & peculiari modo communiter acceptum significat tam destinationem prouidentia hominis in uitam æternam, quam in supplicium: atque ita reprobationem quoque comprehendit. Sic accipit Aug. 15. de ciuit. cap. 1. cum asserit de duabus illis ciuitatibus, alteram prædestinam ad gloriam, alteram ad ignem æternam: & contentiunt Prosper in respon. 14. & 15. ad capita Galorum, Fulgent lib. 1. ad Monimum, cap. 14. & 30. & alibi sæpenumero. Concilium Valentianum sub Lothario Imperatore, cap. 4. Proprie autem prædestinatio usurpatur pro destinatione alicuius in uitam æternam, ita Paul. ad Roman. 8. & alibi, & Concilium Trident. Patres, & Scholastici communiter. Quoties igitur nomine *prædestinatio*, aut *prædestinatus*, absolute utimur, intelligimus semper prædestinationem ad uitam: reprobationem uero nunquam nisi addamus *ad mortem*, seu *ad supplicium*. Quid uero proprie sit hæc prædestinatio peculiaris, quæ tantum est circa gratiam, & circa uitam æternam, an sit uoluntas ipsa solum dandi uitam æternam, vel uoluntas præparandi media omnia gratiæ ad illam, dicemus disputatione 89. cap. 3. nunc autem, ut eam distinguamus à prouidentia in uisum, facis est, in genere dixisse, prædestinationem proprie sumptam circa gratiam, & gloriam, aut circa alterum illorum ueritari.

An uero sit pars subiectiua prouidentia, non eodem modo uidentur Doctores sentire. Caiet. prædest. infra quæst. 2. artic. 1. docet, non esse partem subiectiuam, sed obiectiuam: per partem subiectiuam alicuius omnes intelligunt speciem respectu generis.

generis: dicit igitur esse partem obiectionis, quia circa aliquod peculiare obiectum providentia variatur: sed non subiectum, quia non est species providentia. Comparare videtur predestinationem cum providentia, sicut partem aliquam philosophia, scilicet eam, quae tractat de caelo, cum universa philosophia. Haec est enim scientia quaedam communis, quae sub se partes aliquas, non sicut species, sed quasi integrantes continet. Probatur vero potest hac opinio ex doctrina tradita supra disput. 7. 2. videlicet, in Deo esse solum unam artem, licet sint plures ideae, quia est unus secundum speciem modus sciendi, etiam si sint plura obiecta, quae ea arte fiunt, quibus plures quoque ideae assignantur. Nam cum in Deo videatur esse idem modus providendi rebus media necessaria, ad suos fines, etiam si sint varia media ad varios fines; eadem in specie erit divina providentia, quatenus providentia, ac proinde non continebit sub se hanc, & illam providentiam veluti species, sed sicut partes eiusdem providentia, quia circa singula obiecta versantur.

Alij vero plures putant, predestinationem esse partem subiectam providentiae, sic sentiunt 8. Th. q. 6. de verit. art. 1. & in 1. dist. 40. quae 1. art. 2. Durand. quae 1. in 1. 6. Capreol. quae 1. unica, art. 1. conclusio ne 2. Marfil. in 1. quae 1. q. 1. art. 1. Bartholom. Camerarius in Dialogo Catholico, cap. 1. §. 4. sed qua ratione id probent, non video: ideo licet non multum referat, hoc, vel illo modo loqui, mihi magis probatur sententia Caietani, quam non obicere indicat S. Doctor q. 23. art. 1. in fine.

ARTICULVS II.

Utrum omnia sint subiecta divinae providentiae.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod non omnia sint subiecta divinae providentiae. Nul- lum enim prout est fortuitum: Si ergo omnia sunt prout a Deo, nihil erit fortuitum. Et sic perit casus, & fortuna. Quod est contra communem opinionem.

2. Præterea. Omnis sapiens prout excludit defectum, & malum quantum potest ab his, quorum curam gerit. Videmus autem multa mala in rebus esse. Aut igitur Deus non potest ea impedire, & sic non est omnipotens, aut non de omnibus curam habet.

3. Præterea. Quae ex necessitate eveniunt, providentiam seu prudentiam non requirunt. Unde secundum Philosophum in 6. Ethic. Prudentia est recta ratio contingentium, de quibus est consilium, & electio. Cum igitur multa in rebus ex necessitate eveniant, non omnia providentiae subduntur.

4. Præterea. Quicumque dimittitur sibi, non subest providentiae alicuius gubernantis. Sed homines sibi ipsis dimittuntur a Deo, secundum illud. Eccles. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. Et specialiter mali, secundum illud. Dimisit illos secun-

1. q. 102. 85. q. 1. dist. 30. q. 1. art. 1. 164. q. 1. art. 1. 111. q. 1. art. 1. 55. q. 1. art. 1. 114. q. 1. art. 1. 113. q. 1. art. 1. 112. q. 1. art. 1. 111. q. 1. art. 1. 110. q. 1. art. 1. 109. q. 1. art. 1. 108. q. 1. art. 1. 107. q. 1. art. 1. 106. q. 1. art. 1. 105. q. 1. art. 1. 104. q. 1. art. 1. 103. q. 1. art. 1. 102. q. 1. art. 1. 101. q. 1. art. 1. 100. q. 1. art. 1. 99. q. 1. art. 1. 98. q. 1. art. 1. 97. q. 1. art. 1. 96. q. 1. art. 1. 95. q. 1. art. 1. 94. q. 1. art. 1. 93. q. 1. art. 1. 92. q. 1. art. 1. 91. q. 1. art. 1. 90. q. 1. art. 1. 89. q. 1. art. 1. 88. q. 1. art. 1. 87. q. 1. art. 1. 86. q. 1. art. 1. 85. q. 1. art. 1. 84. q. 1. art. 1. 83. q. 1. art. 1. 82. q. 1. art. 1. 81. q. 1. art. 1. 80. q. 1. art. 1. 79. q. 1. art. 1. 78. q. 1. art. 1. 77. q. 1. art. 1. 76. q. 1. art. 1. 75. q. 1. art. 1. 74. q. 1. art. 1. 73. q. 1. art. 1. 72. q. 1. art. 1. 71. q. 1. art. 1. 70. q. 1. art. 1. 69. q. 1. art. 1. 68. q. 1. art. 1. 67. q. 1. art. 1. 66. q. 1. art. 1. 65. q. 1. art. 1. 64. q. 1. art. 1. 63. q. 1. art. 1. 62. q. 1. art. 1. 61. q. 1. art. 1. 60. q. 1. art. 1. 59. q. 1. art. 1. 58. q. 1. art. 1. 57. q. 1. art. 1. 56. q. 1. art. 1. 55. q. 1. art. 1. 54. q. 1. art. 1. 53. q. 1. art. 1. 52. q. 1. art. 1. 51. q. 1. art. 1. 50. q. 1. art. 1. 49. q. 1. art. 1. 48. q. 1. art. 1. 47. q. 1. art. 1. 46. q. 1. art. 1. 45. q. 1. art. 1. 44. q. 1. art. 1. 43. q. 1. art. 1. 42. q. 1. art. 1. 41. q. 1. art. 1. 40. q. 1. art. 1. 39. q. 1. art. 1. 38. q. 1. art. 1. 37. q. 1. art. 1. 36. q. 1. art. 1. 35. q. 1. art. 1. 34. q. 1. art. 1. 33. q. 1. art. 1. 32. q. 1. art. 1. 31. q. 1. art. 1. 30. q. 1. art. 1. 29. q. 1. art. 1. 28. q. 1. art. 1. 27. q. 1. art. 1. 26. q. 1. art. 1. 25. q. 1. art. 1. 24. q. 1. art. 1. 23. q. 1. art. 1. 22. q. 1. art. 1. 21. q. 1. art. 1. 20. q. 1. art. 1. 19. q. 1. art. 1. 18. q. 1. art. 1. 17. q. 1. art. 1. 16. q. 1. art. 1. 15. q. 1. art. 1. 14. q. 1. art. 1. 13. q. 1. art. 1. 12. q. 1. art. 1. 11. q. 1. art. 1. 10. q. 1. art. 1. 9. q. 1. art. 1. 8. q. 1. art. 1. 7. q. 1. art. 1. 6. q. 1. art. 1. 5. q. 1. art. 1. 4. q. 1. art. 1. 3. q. 1. art. 1. 2. q. 1. art. 1. 1. q. 1. art. 1.

dum desideria cordis eorum. Non igitur omnia divinae providentiae subduntur.

5. Præterea. Apostolus 1. Cor. 9. dicit, quod non est Deo cura de bobus. Et eadem ratione de alijs creaturis irrationalibus. Non igitur omnia subduntur divinae providentiae.

Sed contra est, quod dicitur Sapient. 8. de divina sapientia, quod attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

Respondeo dicendum, quod quidam totaliter providentiam negaverunt, sicut Democritus & Epicurus, ponentes mundum factum esse casu. Quidam vero posuerunt incorruptibilia tantum providentiae subiacere, corruptibilia vero non secundum individua, sed secundum species: sic enim incorruptibilia sunt. Ex quorum persona dicitur Iob 22. cap. Nubes latibulum eius, & circa cardines celi perambulat, neque nostra considerat. A corruptibilium autem generalitate exceptit Rabbi Moyses homines propter splendorem intellectus, quem participant. In alijs autem individuis corruptibilibus aliorum opinionem est secutus: sed necesse est dicere omnia divinae providentiae subiacere, non in universali tantum, sed etiam in singulari, quod sic patet. Cum enim omne agens agat propter finem, tantum se extendit ordinatio effectuum in finem, quantum se extendit causalitas primi agentis. Ex hoc enim contingit in operibus alicuius agentis aliquid provenire non ad finem ordinatum, quia effectus ille consequitur ex alia causa præter intentionem agentis. Causalitas autem Dei, qui est primum agens, se extendit usque ad omnia entia, non solum quantum ad principia speciei, sed etiam quantum ad individualia principia, non solum incorruptibilia, sed etiam corruptibilia. Unde necesse est omnia, quae habent quocumque modo esse, ordinata esse a Deo in finem, secundum illud Apostoli ad Rom. 13. Quae a Deo sunt, ordinata sunt. Cum ergo nihil aliud sit Dei providentia quam ratio ordinis rerum in finem, ut dictum est, necesse est omnia in quantum participant esse, in tantum subdici divinae providentiae. Similiter etiam supra ostensum est, quod Deus omnia cognoscit, & universaliter & particulariter. Et cum cognitio eius comparetur ad res sicut cognitio artis ad artificata (ut supra dictum est) necesse est, quod omnia supponantur suo ordini, sicut omnia artificata subduntur ordini artis.

Ad primum ergo dicendum, quod aliter

T 3 ter

ter est de causa vniuersali, & de causa particulari. Ordinem enim causæ particularis aliquid potest exire, non autem ordinem causæ vniuersalis. Non enim subducitur aliquid ab ordine causæ particularis, nisi per aliquam aliam causam particularem impediens. Sicut lignum impeditur à combustione per actionem aquæ. Vnde, cum omnes causæ particulares concludantur, sub vniuersali causa, impossibile est, aliquem effectum ordinem causæ vniuersalis effugere. In quantum igitur aliquis effectus ordinem alicuius causæ particularis effugit, dicitur esse casuale, vel fortuitum respectu causæ particularis: sed respectu causæ vniuersalis, à cuius ordine subtrahi non potest, dicitur esse prouisum. Sicut & concursus duorum seruorum, licet sit casualis in quantum ad eos, est tamen prouisus à domino, qui eos sciens sic ad vnum locum mittit, ut vnus de alio nesciat.

Ad secundum dicendum, quod aliter de eo est, qui habet curam alicuius particularis, & de prouisor vniuersali: quia prouisor particularis excludit defectum ab eo, quod eius curæ subditur, quantum potest: sed prouisor vniuersalis permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere, ne impediatur bonum totius. Vnde corruptiones & defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem, sed tamen sunt de intentione naturæ vniuersalis, in quantum defectus vnus cedit in bonum alterius, vel etiam totius vniuersi. Nam corruptio vnus est generatio alterius, per quam species conseruatur. Cum igitur Deus sit vniuersalis prouisor totius entis, ad ipsius prouidentiam pertinet, ut permittat quosdam defectus esse in aliquibus particularibus rebus, ne impediatur bonum vniuersi perfectum. Si enim omnia mala impedirentur, multa bona deessent vniuerso: non enim esset vita leonis, si non esset occisio animalium: nec esset patientia martyrum, si non esset persecutio tyrannorum. Vnde dicit August. in Enchir. Deus omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi vsque adeo esset omnipotens, & bonus, ut benefaceret etiam de malo. Ex duabus autem rationibus, quas nunc soluimus, videntur moti fuisse, qui diuinæ prouidentie subtraxerunt corruptibilia, in quibus inueniuntur casualia, & mala.

Ad tertium dicendum, quod homo non est institutor naturæ, sed utitur in operibus artis, & virtutis ad suum vsum rebus naturalibus. Vnde prouidentia su-

mana non se extendit ad necessaria, quæ ex natura proueniunt, ad quæ tamen se extendit prouidentia dei, qui est auctor naturæ. Et ex hac ratione videntur moti fuisse, qui cursum rerum naturalium subtraxerunt diuinæ prouidentie attribuentes ipsam necessitati materiæ, ut Democritus & alij naturales antiqui.

Ad quartum dicendum, quod in hoc quod dicitur, Deum hominem sibi reliquisse, non excluditur homo à diuinæ prouidentia, sed ostenditur, quod non prafigitur ei virtus operatiua determinata ad vnum, sicut rebus naturalibus: quæ aguntur tantum quasi ab altero directæ in finem, non autem seipsa agunt, quasi se dirigentia in finem, ut creaturæ rationales per liberum arbitrium, quo consiliantur, & eligunt. Vnde signanter dicit: In manu consilij sui. Sed quia ipse actus liberi arbitrij reducitur in Deum sicut in causam, necesse est, ut ea, quæ ex libero arbitrio fiunt, diuinæ prouidentie subdantur. Prouidentia enim hominis continetur sub prouidentia Dei, sicut causa particularis sub causa vniuersali. Hominum autem iustorum quodam excellentiori modo deus habet prouidentiam quam impiorum, in quantum non permittit contra eos euenire aliquid, quod finaliter impediat salutem eorum. Nam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ut dicitur Rom. 8. Sed ex hoc ipso, quod impios non retrahit à malo culpæ, dicitur eos dimittere: non tamen ita, quod totaliter ab eius prouidentia excludantur, alioquin in nihilum deciderent, nisi per eius prouidentiam conseruarentur. Et ex hac ratione videtur motus fuisse Tullius, qui res humanas, de quibus consiliamur, diuinæ prouidentie subtraxit.

Ad quintum dicendum, quod quia creatura rationalis habet per liberum arbitrium dominium sui actus, ut dictum est: speciali quodam modo subditur diuinæ prouidentie, ut scilicet ei imputetur aliquid ad culpam, vel ad meritum, & reddatur ei aliquid ut pena vel præmium. Et quantum ad hoc curam Dei Apostolus à bobus remouet, non tamen ita quod indiuidua irrationalium creaturarum ad Dei prouidentiam non pertineant, ut Rabbi Moyse existimauit.

Observationes circa doctrinam articuli.

Conclusio est, Omnia & singula creata subiecta sunt diuinæ prouidentie, intelligitur autem exceptis peccatis, de quibus postea non nihil dicemus, est autem expressa in Scriptura Sap. 8. Lucæ 12. Matth. 6. ut disputatione precedenti cap. 1. al. 1. legauimus, ubi etiam diximus quo pacto dei entra & prou-

Enchir. cap. 11. ad primum. cap. 10. 3.

& providentia circa singula etiam minima versetur, & dicemus disp. 99. Hic solum super sunt quedam notanda: primum est, falsum docuisse *Iulium Sirenium lib. 2. de fato, cap. 15.* cum probat monstra, & omnes defectus naturales, non solum casu & temere evenire secundis causis, quæ in oppositum videntur ferebantur, sed etiam Deo, qui eas ad oppositum inclinabat. Falsum igitur docet, & absurdum: nam licet Deus quasdam secundas causas inclinet ad effectum aliquem, & adiuvere incipiat quia tamen applicat contrarias, quibusdam aliæ impediuntur, monstra generantur, & defectus eveniunt: tales monstri eventus Deo fortuiti esse nequeunt: cum non sint præter eius intentionem applicantis oppositas causas, quibus scit, & vult talia monstra prodire, ergo aut Sirenus debet concedere, Deum non applicare oppositas causas, nec cum illis proposito voluntatis suæ concurrere, quod est hæreticum: aut dicere non potest, tales effectus ipsi esse fortuitos, cum sint secundum illius intentionem, & voluntatem.

Secundo multa consumit Caiet. circa solutionem secundi, ut ostendat, quo pacto peccata sint à Deo permilla propter bonum vniuersum, & probat perfectius fuisse hoc vniuersum, eo modo quo nunc est, permisso peccato, quam si Adamus, & Angeli mali in gratia perseverassent. Hoc autem intelligit, non solum quia nunc habet Christum, sed etiam si sine peccato ipsum haberet propter alia bona, quæ ex peccato nata sunt, scilicet propter martyrium, poenitentiam, &c. De hac re non nihil differemus infra di. put. 107. hic tamen primum dicendum est, Deum non permisisse peccatum ex intentione aut poenitentia, aut martyrij, aut aliorum bonorum, quæ ex illius occasione secuta sunt, eo quod hæc bona non sunt primaria, & antecedentis voluntatis Dei, sed consequentis, quæ est post præsumptum peccatum, ut ostendimus ex mente Damasc. supra disp. 83. cap. 3. ex quo etiam infra di. p. 93. cap. 2. probabimus in prædestinatis Deum non permittere peccatum ex intentione poenitentia, ideoque permissionem peccati non esse effectum prædestinationis. Deinde dico, multas quidem esse rationes congruitatis, ob quas Deus dicitur recte peccatum permisisse, ut videre est apud S. Thomam 3. contra gentes, capite 71. nec aliter desissent, si Deus non permisisset: quid autem in re ipsa, & vniuerso melius esset, Dei esto iudicium: tamen si non nihil de hac re in eo articulo dicemus.

Tertio notandum est circa solutionem secundam, quo pacto peccata subiecta sint diuinæ providentiæ. Quamvis enim diuerso modo Scholastici in hac re loquantur, eadem tamen mihi videtur omnium sententia. *Alexan. 1. p. q. 36. mem. 4. artic. 1. Durand. in 1. d. 39. q. 3. num. 10.* dicunt, peccata cadere sub Dei providentiæ, vel quia Deus circa ea aliquid providet, ne fiant; vel quia facta ita ordinat, ut materiæ sint poenitentia, & eruditionis, & aliquid purant id ipsum dixisse S. Th. 3. contra gentes, cap. 71. ibi tamen solum ait, Deum esse providum, etiam si eius providentia non impediatur omne malum. Idem S. Th. 9. q. 5. de veritate. art. 4. & Ferrar. 3. contra gentes cap. 71. dicunt, dupliciter aliquid sub Dei providentiæ cadere. Primum sicut id, ad quod faciendum Deus alia ordinat, & ipsum etiam ad aliud; & hic est effectus diuinæ providentiæ, qui ab ea fit, sicut actus generandi, ad quem potentia or-

dinatorum à Deo, & ipse ordinatur ad hominem producendum, & hæc dicitur à S. Thoma providentia approbationis; quia est voluntas approbans rem illam, aut supponit hanc voluntatem illius rei, quæ sub providentiæ cadere dicitur. Deinde aliquid subditur diuinæ providentiæ, non sicut effectus illius, sed quia factum Deus ordinat ad alia: & hoc modo peccata subiecta sunt diuinæ providentiæ; non autem priori modo: ergo quamvis dicamus, providentiæ Dei versari circa peccata, vel peccata esse subiecta providentiæ, & sub illam cadere; tamen, ut hæc vere dicantur, satis est, si peccata sint veluti materia, circa quam providentia aliquid facit. Dicit tamen non potest, peccata à Deo promissa esse, tamen si præmissa, & præscita sint; quia promissa esse, denotat effectus esse diuinæ voluntatis, & providentiæ.

Hæc de causa dixit S. Doctor supra q. 14. art. 16. Deum habere scientiam practicam peccatorum, quatenus permittit ea, vel impedit, vel facta ordinat: est igitur scientia practica peccatorum, non tanquam effectus, sed tanquam materia, circa quam aliquid faciendum ordinat. Contra vero, cum in hoc articulo ait, tantum se extendere ordinationem agentis in finem, quantum causali-
tas illius se extendit, ut ita ostendat Deum ea omnia providere in finem, quorum est causa, loquitur de ijs, quæ providentiæ Dei ordinantur, ut fiant: ea enim sic ordinantur à Deo, quæ ab ipso fiunt: non tamen loquitur de ijs, quæ facta ordinantur, & conducunt, qualia sunt peccata, ad hæc enim se extendit ordinatio diuinæ providentiæ, sed non efficacitas.

ARTICULVS III.

Utrum Deus immediate provideat omnibus rebus.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod Deus non immediate omnibus provideat. Quicquid enim est dignitatis, Deo est attributum. Sed ad dignitatem alicuius Regis pertinet, quod habeat ministros, quibus mediantibus subditis provideat. Ergo multo magis Deus non immediate omnibus providet.

2. Præterea. Ad providentiæ pertinet res in finem ordinare. Finis autem cuiuslibet rei est eius perfectio, & bonum. Ad quamlibet autem causam pertinet effectum suum producere ad bonum. Quælibet igitur causa agens est causa effectus providentiæ. Si igitur Deus omnibus immediate providet, subtrahuntur omnes causæ secundæ.

3. Præterea. Aug. dicit in Enchir. quod melius est quædam nescire quam scire, ut vilia. Et idem dicit Philosophus in 12. Metaphys. Sed omne quod est melius, Deo est attribuendum. Ergo Deus non habet immediate providentiæ quorundam vilium, & minimorum.

Sed contra est, quod dicitur Iob 34. Quem constituit alium super terram: aut quem posuit super orbem, quem fabricatus

S. Thomas.
In Deo qua
rati-ne sit
scientia pra-
ctica pecca-
torum.

S. Tho. expli-
catur.

137

Infr. q. 11.
art. 6. & 7.
cont. 470.
77. 83.
94. col. 2.
opus 3. cap.
154. & op.
15. cap. 14.

Li. 12. Meta-
phys. lex. 5.
207. 3.

1. i. 2. 4. Mora-
lism. c. 26.
anis malis.

bricatus est? Super quo dicit Gregorius:
Mundum per seipsum regit, quem per se-
ipsum condidit?

Respondeo dicendum, quod ad prouiden-
tiam duo pertinent, scilicet, ratio
ordinis rerum prouidarum in finem, &
executio huius ordinis, quæ gubernatio
dicitur.

Quantum igitur ad primum horum,
Deus immediate omnibus prouidet, qui
in suo intellectu habet rationem omnium
etiam minimorum: & quascunque causas
aliquibus effectibus præfecit, dedit eis vir-
tutem ad illos effectus producendos. Vnde
oportet quod ordinem illorum effe-
ctuum in sua ratione præhabuerit.

Quantum autem ad secundum, sunt
aliqua media diuinæ prouidentie: quia
inferiora gubernat per superiora, non pro-
pter defectum suæ virtutis, sed propter
abundantiam suæ bonitatis, vt dignita-
tem causalitatis etiam creaturis commu-
nicet. Et secundum hoc excluditur opi-
nio Platonis (quam narrat Gregorius Ny-
senus) triplicem prouidentiam ponentis.
Quarum prima est summi Dei: qui primo
& principaliter prouidet rebus spirituali-
bus, & consequenter toti mundo quan-
tum ad genera, species, & causas vniuer-
sales. Secunda vero prouidentia est, quæ
prouidetur singularibus generabilium, &
corruptibilium. Et hanc attribuit dijs,
qui circumueiunt cælos, id est substantijs
separatis, quæ mouent corpora cælestia
circulariter. Tertia vero prouidentia est
rerum humanarum: quam attribuebat
dæmonibus, quos Platonici ponebant
medios inter nos, & Deos, vt narrat Aug.
9. de ciuit. Dei.

Libro 8. de
prouidentia
cap. 32.

Libro 9. de
ciuit. Dei,
cap. 1. & 2.
1879. 5.

Ad primum ergo dicendum, quod ha-
bere ministros executores suæ prouiden-
tiæ pertinet ad dignitatem Regis. Sed
quod non habeat rationem eorum, quæ
per eos agenda sunt, est ex defectu ipsius.
Omnis enim scientia operatiua tanto per-
fectior est, quanto magis particularia con-
siderat, in quibus est actus.

Ad secundum dicendum, quod per hoc,
quod Deus habet immediate prouiden-
tiam de rebus omnibus, non excluduntur
causæ secunda, quæ sunt executrices hu-
ius ordinis, vt ex supradictis patet.

2. 2. 2. 2. 2. 2.
2. 2. 2. 2. 2. 2.

Ad tertium dicendum, quod nobis me-
lius est non cognoscere mala & vilia, in-
quantum per ea impedimur à considera-
tione aliquorum meliorum: qui non pos-
sumus simul multa intelligere, & in quan-
tum cogitatio malorum peruerit inter-
dum voluntatem in malum. Sed hoc non
habet locum in Deo, qui simul omnia vno

intuitu videt, & cuius voluntas ad malum
flecti non potest.

D VAS elicit Caietan. conclusiones ex hoc ar-
tic. prior est: Quod rationem ordinis rerum pro-
uidentiarum Deus omnibus prouidet immediate. Posterior
conclusio: Quod executionem prouidentie, non om-
nibus prouidet immediate; sed pluribus rebus prouidet me-
dijs secundis causis. Eandem doctrinam habet infra q.
103. art. 6. vbi idem quaerit de gubernatione, quod
hic de prouidentia, & eas duas conclusiones alijs
verbis tradidit. Vna est. Deus gubernat omnia imme-
diate: quod ad rationem gubernationis. Ratio enim gu-
bernationis idem est, quod prouidentia. Altera est.
Deus non omnia gubernat, quod ad executionem immedia-
te. Idem cum S. Tho. docuit Alexan. 1. p. q. 26. memb.
5. artic. 2.

Caietan.
Dicitur
Thom. 1. p.
2. 2. 2. 2.

Dubitatio circa textum articuli.

V T mentem S. Tho. explanet Caiet. dubitat
circa utramque conclusionem: quia non vi-
dentur sibi constare: aut etiam in vtraque loquitur
S. Thomas de immediate (vt alunt) virtutis,
aut de immediate supposito, si de immediatio-
ne suppositi, videtur prior conclusio falsa: quia
deus prouidet humanis actibus media ratione, &
voluntate creata: atque eadem media eos gubernet.
Si vero in vtraque sermo est de immediate
virtutis, posterior propositio falsa est. Nam deus
immediate virtutis, vt pote propria virtute, &
non ab alio mendicata, omnia gubernat. quod si in
vna conclusione loqueretur S. Tho. de immediatio-
ne virtutis, in alia vero de immediate sup-
posito, esset in paucis verbis magna varietas: quod
vero simile non est.

Huic dubitationi respondet Caiet. ratione ma-
teriae prioris conclusionem veram esse de imme-
diatione virtutis: quia deus propria virtute om-
nibus prouidet: posteriorem vero de immediatio-
ne suppositi, eo quod deus supposito proximo
est cuiuslibet effectui: omnibus enim secundum ef-
fectum adest, sed addit doctorem sanctum non
intelligere hoc modo: loquitur enim (ait Caiet.)
formaliter de propria immediate, quæ in suo
genere cui respondet, prouidentie scilicet, & gu-
bernationi.

Cuius gratia notat, inter rationem gubernati-
cem, quæ est prouidentia, & res gubernatas bila-
riam posse intercedere aliam rationem, vno mo-
do vt suppleat aliquid, quod defuit ratione guber-
natrici, vt puta, quia ratio gubernatrix dedit re-
gulas solum vniuersæ, & ordinavit, quæ præcipua
erant. Cætera vero singularia commisit rationi in-
feriori, quam assumit vt medium suæ prouiden-
tiæ: id quod Regibus frequenter euenire solet.
Hoc modo ratio inferior media est, & intercedit,
vt ratio: quia in prouidentia, & dispositione gu-
bernationis coniungit communia singularibus.
Sic autem Deus non vitur media aliqua ratione
creata in sua prouidentia, aut in sua ratione guber-
nandi. Ipse enim per se ipsum rebus minimis toto
studio, & cura incumbit, sicut maximis, & vni-
uersalibus. Altero modo ratio potest esse media,
vt minister, non vt ratio: quia scilicet principalis
disponit omnia, etiam minima, & singularia: tra-
dit autem rationi inferiori vt ministro: sicut peri-
ti artifices tradunt ministris etiam minima, quæ
facienda sunt, & hoc modo vitur Deus ratione
humana

2. 2. 2. 2. 2. 2.
2. 2. 2. 2. 2. 2.

humana ad rationem gubernationis suæ, & providentiæ non ut ratione, sed ut ministro. Si enim ratio humana intercederet, & media esset, ut ratio, divina providentiæ, & ratio gubernationis non attingeret sua virtute proxime rerum gubernationem: sed media esset alia virtus, ut ratio, quod est absurdum: bene tamen dicemus, Deum habere rationem gubernandarum aliquarum rerum, scilicet humanarum medio aliquo, ut supposito, media, inquam, ratione creata, non ut ratione: sic enim res disponderet media alia virtute, quia quod intercedit ut ratio, intercedit ut virtus: sed media ratione ut ministro, quod est esse mediam, tanquam suppositum.

Mirabile sane est ingenium Caiet. qui dum solita subtilitate mentem S. Tho. explanare contendit, difficiliorem plane reddit. Ergo hanc eius interpretationem non esse secundum mentem Doctoris Angelici, vel ex ipso textu articuli perspicue colligi potest, qui non parum facilis est. Ille enim distinguit in Deo duos actus voluntatis, & duos intellectus simul. Primum enim est in Deo providentiæ de rebus, quam appellavit ille in hac l.p. q. 113. a. 6. rationem gubernationis, quia scilicet Deus disponit apud se, quæ sunt faciendæ. Deinde est gubernatio ipsa, actus intellectus, & voluntatis, quo actu monet ad ipsam executionem. Hæc duo distinguere videtur S. Th. in hoc a. sed clarissime q. sequen. art. 2. docet enim ibi, prædeterminationem, seu providentiæ, quæ est ratio quædam in intellectu providentiæ, & prædestinantis, nihil ponere, aut efficere in rebus proutis, aut prædestinatis: sed executionem providentiæ effectum habere in rebus proutis. Hanc vero executionem, docet, passivè quidem esse in rebus effectis, activè vero in ipso Deo. distinguit autem in Deo hos duos actus providentiæ, & gubernationis, inftar eorum, qui in nobis realiter diversi inveniuntur, nam primum apud nos deliberamus, quid faciendum sit, deinde post aliquod tempus alio actu intellectus, & voluntatis exequimur rem, & ad opus movemur, quod si Deus eodem actu secundum rationem, quo providet, exequeretur, prædestinatio, & providentiæ ponerent aliquid in effectu, & re prouta.

Docet igitur in hoc art. ad providentiæ, quæ respondet nostræ consultationi, non uti Deum aliquo medio: eo quod neminem sibi adhibet consiliarium, sed secum ipse deliberat, quid faciendum sit. Non ergo excludit divinam providentiæ media, quæ ex parte effectus conuenire debent, ut res fiat: sed horum omnium in suo consilio Deus rationem habet. Nam nisi ad hæc aspiceret, providentiæ sua euerteret omniæ libertatem, & rerum creaturarum efficacitatem, ut disp. 99. fufius ostendimus. Sed neminem admittit ut consiliarium, cuius providentiæ iunetur in rerum dispositione, & providentiæ, quam apud se statuit: & hoc voluit docere in priori conclusione articuli.

At vero executio, quia tendit ad effectum, & ponit aliquid in re ipsa, & multa Deus efficit, & exequitur, non solus, sed concursu aliarum causarum: ideo optime dixit S. Thomas in conclusionem posteriorem, Deum non omnia exequi per se solum, sed multa interuentu causarum secundarum; atque eodem modo non omnium executionem providere apud se faciendam per se solum, sed faciendam medijs alijs secundis causis, negat igitur

medium ex parte consilij, sed non negat ex parte effectus.

Sed quæret quis, an Deus gubernet omnia immediatione suppositi, aut immediatione virtutis. Videtur enim S. Tho. in 1. d. 37. q. 1. art. 1. ad 4. docere Deum magis immediate agere, quam quodcunque aliud agens. Idem docet disp. 12. artic. 3. ad 4. sed q. 3. de potentia, art. 7. circa finem aut, quodlibet agens naturale esse immediatum suo effectui. Respondet Petrus Bergomus in concordantijs locorum S. Thom. dub. 504. Deum operari immediatione virtutis, magis immediate, quam secundas causas, & secundas causas magis immediate immediatione suppositi. Consentire videtur Ferraricus 3. contragent. cap. 70. Ferraricus. qui immediationem virtutis tunc esse putat, quando agens propria virtute, non virtute alterius, a quo pendeat, operatur.

Ego vero existimo, si immediationem virtutis hanc esse dicamus, Deum semper operari immediate hac immediatione: imo soli Deo id conuenire: omnis namque creata causa ab alio pendet. Si vero dicamus esse immediationem virtutis, quoties agens operatur non virtute ab ipso de fluente, sed sibi innata, multa agentia creata operantur immediatione virtutis: quia à virtute ipsis coniuncta effectus proxime exit. Nonnulla vero creata operantur mediate, quia non per virtutem sibi inherenterem, sed ab ipsis producta, aliqua dicuntur remote operari, sicut ignis distans calcfacit, quæ remota sunt, per vapores calidos ab ipso manantes: hoc modo Deus nunquam operatur, quia virtus eius, quæ est ipsius essentia, proxime attingit semper omnem effectum.

De mediatione vero suppositi dicendum est contra Caiet. Deum non omnia operari immediatione suppositi, non quod ipse secundum suppositum non sit intime in rebus & effectibus omnibus, & hac ratione situ propinquior, quam cæteræ causæ. (illa namque sunt iuxta effectum, sed non intra: Deus autem intra est) sed quia in ordine agendi vniuersalem actionem dei modificatur concursus multarum secundarum causarum, quæ eo dicuntur propinquiores, quod singulares, & propriæ causæ sunt: & hoc plane docuit S. Th. in secundâ conclusione. Falso autem dixit Caiet. ideo Deum agere immediatione suppositi, quia situ intra omnem effectum est, nec inter ipsum & effectum suppositum aliquod sit, & loco intercedit. Nam loci propinquitas non censetur in serie, & ordine agendi: hæc enim inter ipsas causas, quatenus una subest alteri, & una aliam determinat, & modificatur, attendi debet, ut explicatum est.

Cæterum necesse non est distinguere in Deo etiam secundum rationem alterum actum providentiæ, alterum vero gubernationis activæ. Nam si in nobis re ipsa nonnunquam distinguuntur duo actus, alter providentiæ, cum multo antequam res fiat, de illa capitur consilium, & quid faciendum sit, statuitur: alter vero, quando res ipsa fit, hoc contingit, quia id, quod semel apud nos statuiamus, non possumus mente retinere, neque actu semper considerare, & velle. Quare accedente occasione rei faciendæ, iterum in memoriam renouamus id, quod consultatione deliberatum, & proutum est, atque iterum volumus: sed si ille primus actus providentiæ, & consilij per se ueraret, non opus esset alio ad exequendum. Veluti quando subito occurrit occasio, & ea præterite breuiter

Dulcissimi ex doctrina S. Thome.

Quorundam responsio Bergomus.

34. Num Deus, & agentia creata operentur mediate vel immediate immediatione virtutis.

Deus non operatur omnia immediatione suppositi.

35.

Actus providentiæ, & gubernationis activæ, nec ratione distinguuntur in Deo.

breuiter consulamus, & deliberamus, quid fieri debeat, & continuo exequimur, non multiplicamus actus, sed eodem statuimus, & exequimur: ergo cum in Deo non sit hic defectus, sed idem ipse actus continuo perseueret, non videtur necessarium etiam secundum rationem distinguere tot actus, sed eodem potest Deus providere futuris, & ea suo tempore exequi.

36

ARTICVLVS IV.

Verum providentia rebus prouisis necessitatem imponat.

138
Supr. q. 19. a.
8. & 12. q. 10.
art. 4. & 1.
d. 39. q. 2. a.
2. & 2. cont.
cap. 6. q. 70.
71. q. 93. & 94.
op. 15.
cap. 15.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod diuina providentia necessitatem rebus prouisis imponat. Omnis enim effectus qui habet aliquam causam per se, quæ iam est vel fuit, ad quam de necessitate sequitur, provenit ex necessitate, ut Philosophus probat in 6. Metaphys. Sed providentia Dei, cum sit æterna, præexistit, & ad eam sequitur effectus de necessitate. Non enim potest diuina providentia frustrari. Ergo providentia diuina necessitatem rebus prouisis imponit.

2. Præterea. Vnusquisque prouisor stabilis opus suum quantum potest ne deficiat. Sed Deus est summe potens: ergo necessitatis firmitatem rebus à se prouisis tribuit.

Libro 4. de
consol. profa
6. parum ante
med.

3. Præterea. Boeth. dicit 4. de cons. quod fatum ab immobilibus providentiæ proficiscens exordiis actus fortunæque hominum indissolubili causarum connexionem astringit. Videtur ergo quod providentia necessitatem rebus prouisis imponat.

Cap. 4. non
multum re-
mota ante
finem.

Sed contra est, quod dicit Dionysius 4. cap. de diuin. nominib. quod corrumpere naturam non est diuinæ providentiæ. Hoc autem habet quarundam rerum natura, quod sint contingentia. Non igitur diuina providentia necessitatem rebus imponit contingentiam excludens.

Respondeo dicendum, quod providentia diuina quibusdam rebus necessitatem imponit, non autem omnibus, ut quidam crediderunt. Ad providentiam enim pertinet ordinare res in finem. Post bonitatem autem diuinam, quæ est finis

à rebus separatus, principale bonum in ipsis rebus existens est perfectio vniuersi. Quæ quidem non esset, si non omnes gradus essendi inuenirentur in rebus. Unde ad diuinam providentiam pertinet omnes gradus entium producere. Et ideo quibusdam effectibus præparauit causas necessarias, ut necessario euenirent, quibusdam vero causas contingentes, ut euenirent contingenter secundum conditionem proximarum causarum.

Ad primum ergo dicendum, quod effectus diuinæ providentiæ non solum est aliquid euenire quocunque modo, sed aliquid euenire vel contingenter, vel necessario. Et ideo euenit infallibiliter & necessario, quod diuina providentia disponit euenire infallibiliter, & necessario: & euenit contingenter, quod diuinæ providentiæ ratio habet, ut contingenter eueniat.

Ad secundum dicendum, quod in hoc est immobilis, & certus diuinæ providentiæ ordo, quod ea, quæ ab ipso prouidentur, cuncta eueniunt eo modo, quo ipse prouidet, siue necessario, siue contingenter.

Ad tertium dicendum, quod indissolubilitas illa, & immutabilitas quam Boeth. tangit, pertinet ad certitudinem providentiæ, quæ non deficit à suo effectu, neque à modo eueniendi, quem prouidit. non autem pertinet ad necessitatem effectuum. Et considerandum est quod necessarium, & contingens proprie consequuntur ens in quantum huiusmodi. Unde modus contingentia, & necessitatis cadit sub prouisione Dei, qui est vniuersalis prouisor totius entis: non autem sub prouisione aliquorum particularium prouisorum.

Conclusio est, *Providentia Dei quibusdam rebus necessitatem imponit, non tamen omnibus.* Intelligit S. Th. rebus naturalibus necessitatem imponere, non tamen libero arbitrio. In hoc art. nihil peculiare est disputatione, aut explicatione dignum: communis enim difficultas de voluntate Dei, aut providentiæ, aut prædestinatione, quomodo conueniat cum libertate nostri arbitrij, examinanda à nobis est disp. 99.